

ВИДАТНИЙ ФІНАНСИСТ НОВІТНЬОЇ ДОБИ УКРАЇНИ (до 80-річчя Г.О. П'ятаченка — першого Міністра фінансів незалежної України)

Натхненна, повсякденна праця — мірило величі особистості. Яскравим прикладом цього є Григорій Олександрович П'ятаченко — визначний фінансист, видатний державний діяч, заслужений економіст України, професор, якому нещодавно виповнилося 80 років.

Народився Григорій Олександрович П'ятаченко 22 березня 1932 р. у селі Великий Степ на Вінниччині. Зростав без батьків, виховували його дідусь і бабуся, з шести років пізнав тяжку селянську працю.

У 1940 р. пішов до школи у рідному селі, а після закінчення третього класу продовжив навчання в с. Миколаївка, а потім — у с. Михайлин, за десять кілометрів від дому. До навчання ставився дуже відповідально, уважно прислухався до порад старших. Найбільше враження на нього справив директор школи Харитон Махиброзюк, який повернувся з фронту та навчав дітей не лише шкільних наук, а й бути чесними, порядними, відповідальними за свої вчинки. Григорій Олександрович досі згадує його із щирою вдячністю.

Після закінчення школи вирішив учитися далі. У 1949 р. вступив до Мукачівського кооперативного технікуму. Хоча життя було нелегким (доводилося вдень навчатися, а вночі заробляти, розвантажуючи вагони), однак це не завадило вчитися на “відмінно” і закінчити технікум з відзнакою.

Григорій Олександрович дуже вдячний своїм учителям технікуму: Г.П. Шубі — викладачеві хімії та О.С. Олександрову, котрий викладав курс бухгалтерського обліку, був людиною високопрофесійною й чуйною, а особливо директорові технікуму І.М. Мешку. Він викладав політекономію, яка стала улюбленим предметом здібного студента. Мукачівський кооперативний технікум раніше був академією, отож мав потужний викладацький потенціал. Тому знання були ґрунтовні та на довгі роки.

Продовжив навчання Григорій Олександрович у Львівському торговельно-економічному інституті, який у 1956 р. закінчив також із відзнакою. Йому запропонували залишитися в аспірантурі. Але на той час Григорій Олександрович був уже одружений і чітко розумів відповідальність за матеріальне забезпечення сім'ї, що й спонукало його відмовитися від цієї пропозиції.

Після закінчення інституту Григорій Олександрович розпочав професійну трудову діяльність, обійнявши посаду заступника головного бухгалтера Рибницьких

3 вересня 1992 р. Вашингтон. Приміщення Державного департаменту США.

Міністр фінансів України Григорій П'яченко (в центрі) підписав від імені Уряду України Статті Угоди про Міжнародний валютний фонд. Україна стала членом МВФ та одночасно — Міжнародного банку реконструкції та розвитку.

Стоять зліва направо: Олександр Шаров — заступник голови Правління Національного банку України; Михайло Гончарук — заступник міністра фінансів України; Годерт Постьюмус — виконавчий директор групи держав — членів МВФ, до якої ввійшла Україна; Олег Гаврилишин — радник міністра фінансів України; Олег Білорус — посол України у США; Роберт Далтон — помічник радника з юридичних питань Державного департаменту США; Герард Стігс — помічник виконавчого директора Групи Світового банку; Сергій Кулик — аташе з економічних питань Посольства України у США

розробок “Сахкамін” Міністерства промисловості продовольчих товарів УРСР. На той час йому запропонували працювати інструктором з промисловості в райкомі партії, утім, така робота його не приваблювала. Після ліквідації галузевих міністерств і утворення територіальних рад народного господарства Григорія П'яченка відкликали у Вінницю та запропонували посаду начальника фінансового сектору тресту “Сахкамін”, а невдовзі він був призначений заступником головного бухгалтера Вінницького раднаргоспу.

Водночас Григорій Олександрович читав лекції на курсах підвищення кваліфікації керівного складу підприємств Вінницького раднаргоспу, а також студентам філіалу, що діяв при Вінницькому педагогічному інституті від Київського інституту народного господарства, відвідував курси іноземної мови. За цей час він

27 вересня 1993 р. Вашингтон. Міністром фінансів України Г.О. П'ятаченком підписано Угоду про вступ України до Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій

склав кандидатські іспити (з іноземної мови та філософії), а невдовзі, після ліквідації рад народного господарства, йому запропонували працювати в Міністерстві харчової промисловості УРСР на посаді заступника начальника фінансового управління. Працюючи в міністерстві, вступив до аспірантури Київського інституту народного господарства, в 1970 р. успішно захистив дисертацію, отримавши диплом кандидата економічних наук. У 1972 р. Г.О. П'ятаченка було призначено на посаду начальника фінансового управління Міністерства харчової промисловості УРСР, яку він обіймав до 1984 р.

Настали часи великих перетворень, було проголошено курс на перебудову. Для проведення економічного експерименту в СРСР було визначено п'ять галузевих міністерств, з них від України — Міністерство харчової промисловості. Григорій Олександрович разом із колегами активно долучився до розробки пропозицій щодо основних економічних показників у нових умовах господарювання. Зокрема, брав участь у створеній у Москві Союзній комісії з розробки пропозицій щодо перебудови управління економікою та вдосконалення господарського механізму.

Невдовзі заступник Голови Ради міністрів, голова Держплану УРСР В.А. Масол запропонував Г.О. П'ятаченку посаду керівника фінансового відділу в Держплані України. Григорій Олександрович наполегливо працював над плановими показниками, зокрема балансу фінансових ресурсів держави, збалансування грошових доходів населення з товарами й послугами, готував аналітичні записки для керівництва з виконання цих показників тощо.

Після об'єднання в 1991 р. Держпостачу УРСР із Держпланом було створено Міністерство економіки України. Григорія Олександровича призначили заступником міністра економіки УРСР. Трохи згодом прем'єр-міністр України

3 вересня 1992 р. Вашингтон. Штаб-квартира Міжнародного валютного фонду. Директор-розпорядник Фонду Мішель Камдессю вітає, на фоні піднятого прапора України, Міністра фінансів України Григорія П'ятаченка з нагоди вступу України до МВФ

9 травня 2008 р. Київ. Г.О. П'ятаченко серед ветеранів — колишніх працівників Міністерства фінансів України

В.П. Фокін рекомендував Г.О. П'ятаченка на посаду міністра фінансів незалежної України. Комісія Верховної Ради з питань економіки заслухала пропозицію та дала згоду на призначення. Цю посаду він обіймав із жовтня 1991 р. до липня 1994 р.

Саме в той час розпочалися процеси включення України в інтеграційну систему міжнародних фінансів. 19 грудня 1991 р. Президент України Леонід Кравчук офіційно звернувся до директора Міжнародного валютного фонду Мішеля Камдессю з клопотанням прийняти Україну до цієї організації, а також до президента Світового банку Левіса Т. Престона з проханням надати нашій державі членство в Міжнародному банку реконструкції та розвитку, Міжнародній фінансовій

22 березня 2012 р. Привітання Г.О. П'ятенка з 80-річчям. Зліва направо: Г.О. П'ятенко, Р.В. Шпек — экс-міністр економіки України, С.Г. Романченко — директор департаменту роботи з персоналом, запобігання та протидії корупції Міністерства фінансів України

корпорації, Міжнародній асоціації розвитку та Багатосторонньому агентстві по гарантіях інвестицій. У листі зазначалося, що Міністр фінансів України Г.О. П'ятенко вповноважений провести переговори від імені нашої держави.

27 квітня 1992 р. Рада керуючих МВФ прийняла позитивне рішення й відповідну резолюцію. У червні того ж року Верховна Рада України прийняла Закон України “Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій”. Підписання Г.О. П'ятенком Угоди Міжнародного валютного фонду відбулося 3 вересня 1992 р. у Вашингтоні. Україна стала 168-ою державою — членом Фонду, що відкрило їй шлях до МБРР, а незабаром вона стала й членом ЄБРР.

Григорій Олександрович П'ятенко був удостоєний честі представляти нашу державу на міжнародному рівні: протягом 1992—1994 рр. — він керуючий від України в МВФ. Завдяки його виступам на щорічних зборах керуючих Фонду та груп МБРР інтерес міжнародних фінансових організацій до нашої країни значно зріс. Визнаний фахівець у галузі фінансів, непересічний громадянин і патріот України зробив вагомий внесок у вирішення питань співробітництва нашої держави з міжнародними фінансовими організаціями. До речі, у 2012 р. виповнюється 20 років з часу набуття нашою країною членства в цих міжнародних фінансових інституціях.

Одним із основних завдань українського державотворення була розробка засад національної фінансової політики та закладення підвалин власної фінансової системи. На той час ніхто не міг чітко сказати, як використовувати кошти та формувати бюджет України в нових умовах господарювання, адже частина підприємств залишилася у союзному підпорядкуванні. Григорій Олександрович розумів, що всі надбання, наукові здобутки, технічні розробки потрібно зберегти для прийдешніх поколінь, однак питання їх фінансування потрібно вирішувати в Києві.

У 1993 р. Г.О. П'ятенко порушив питання про необхідність організації при Міністерстві фінансів України науково-дослідного фінансового інституту.

22 березня 2012 р. Привітання Г.О. П'ятаченка з 80-річчям.

Зліва направо: А.А. Чухно — академік НАН України, С.А. Буковинський — екс-заступник міністра фінансів України, Г.О. П'ятаченко, Т.І. Єфименко — президент Академії фінансового управління Міністерства фінансів України

Намір організувати такий інститут мав ще А.М. Барановський, останній міністр фінансів УРСР, але не отримав дозволу від В.Ф. Гарбузова, міністра фінансів СРСР. Нарешті, постановою Кабінету Міністрів України від 07.06.1993 № 424 було створено Науково-дослідний фінансовий інститут при Міністерстві фінансів України, який став першою науковою установою Мінфіну у сфері формування фінансової науки та визначення фінансової політики держави, а також підготовки наукових кадрів за спеціальністю “Фінанси, грошовий обіг і кредит”¹.

У 1994 р. Григорію Олександровичу було запропоновано обійняти посаду директора НДФІ. Розпочалася кропітка робота з визначення організаційної структури, створення вченої ради, підбору наукових кадрів, в якій яскраво проявилися патріотизм і відданість улюбленій справі.

Г.О. П'ятаченко розумів, що для ефективного розвитку національної економіки необхідно розширити наукові дослідження в галузі фінансів. Під його керівництвом Науково-дослідний фінансовий інститут став головною координуючою установою науково-дослідних робіт у системі Міністерства фінансів України та дотепер виконує велику роботу з узгодження пріоритетів державної бюджетної політики з концептуальними засадами стратегії соціально-економічного розвитку України.

З набуттям Україною незалежності виникла потреба у створенні власної національної фінансової інфраструктури, в тому числі фінансового ринку. Було організовано виробництво цінних паперів, прийнято рішення про введення на території

¹ Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія: У 3-х т. Т. 1 / Ін-т світ. екон. і міжнар. відносин НАНУ, ДННУ “Акад. фін. управління”; за ред. Т.І. Єфименко. — К., 2010. — С. 405.

України купонів, які були в обігу разом із радянськими рублями, а згодом усі грошові знаки, що перебували в обігу, були замінені на купоно-карбованці. На думку Григорія Олександровича, ми не були готовими до переходу на національну валюту, однак чітко розуміли, що такий перехід відбудеться, треба лише розбудувати власне грошове господарство. Після детального ознайомлення з механізмами створення такого господарства в зарубіжних країнах було побудовано банкнотну фабрику в Києві та замовлено необхідне устаткування для друку гривні, а в м. Малині — переобладнано фабрику з випуску паперу для виробництва грошей. Монети карбувалися на Луганському верстатобудівному заводі.

Утім, без уведення національної валюти грошова реформа відбулася не могла. Перебуваючи на посаді директора Науково-дослідного фінансового інституту при Міністерстві фінансів України, Григорій Олександрович П'ятаченко узяв участь в організації проведення Міжнародної конференції з вивчення світового досвіду здійснення грошових реформ, до участі у якій було запрошено представників відповідних фахових структур США, Канади, Німеччини та інших країн. Конференція пройшла на високому рівні, як результат були підготовлені відповідні рекомендації для розгляду Президентом України, Кабінетом Міністрів України і Верховною Радою України. Завдяки такому державницькому підходу на початку вересня 1996 р. було проведено грошову реформу в Україні.

Структура Міністерства фінансів України була сформована відповідно до вимог часу та умов становлення і розвитку ринкової економіки. Міністерством фінансів України було підготовлено десятки законодавчих і нормативних актів, які визначали порядок, умови й методи здійснення бюджетної, податкової, фінансової, кредитної політики, зокрема Закони України “Про оподаткування доходів підприємств і організацій”, “Про державну податкову службу в Україні”, “Про зовнішньоекономічну діяльність”, “Про бюджетну систему України” та декрети Кабінету Міністрів України “Про режим іноземного інвестування”, “Про прибутковий податок з громадян”².

На посаді директора НДФІ професор Г.О. П'ятаченко приділяв велику увагу науковій діяльності. Він — автор і співавтор багатьох науково-популярних видань та наукових праць, присвячених теоретичним і практичним аспектам формування й розбудови вітчизняної фінансової системи, а також висвітленню співпраці України з міжнародними фінансовими установами з метою підвищення ролі нашої держави у світовому фінансовому просторі³. Системний підхід простежується в наукових дослідженнях ролі й місця національних фінансів в розбудові соціально-економічного життя країни.

² Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія: У 3-х т. Т. 1 / Ін-т світ. екон. і міжнар. відносин НАНУ, ДННУ “Акад. фін. управління”; за ред. Т.І. Єфименко. — К., 2010. — С. 405.

³ Україна в Міжнародному валютному фонді. Вступ України до МВФ. Статті угоди МВФ. — К.: НДФІ, 1997. — 144 с.; Україна і Європейський банк реконструкції та розвитку/ В.М. Пинзеник (кер. авт. кол.), І.Я. Чугунов (відп. ред.), Г.О. П'ятаченко, В.П. Колосова та ін.; за ред. В.М. Пинзеника. — К.: НДФІ, 2008. — 176 с.

Г.О. П'ятаченко висунув ряд пропозицій щодо розв'язання окремих проблем, які стримували прискорення економічних реформ на початку українського державотворення⁴. У період ринкової трансформації він постійно працював над науковим обґрунтуванням та визначенням шляхів прискореного виходу національної економіки з кризи. Ці проблемні питання були висвітлені в його концепції⁵.

У науковому доробку провідного фінансиста й державного діяча Г.О. П'ятаченка яскраво помітний його концептуально-системний підхід до висвітлення проблем підвищення ролі та престижу Міністерства фінансів України⁶. Має Григорій Олександрович наукові праці й у царині фінансової історії України, історії української фінансової думки та ін.⁷

Окремо слід назвати фундаментальну працю Г.О. П'ятаченка у співавторстві з Л.В. Кухарець "Становлення та розвиток фінансів України. 1917—2003"⁸, де розкрито окремі історичні періоди трансформації української державності та її фінансової системи з 1917 р. по 2003 р., а також дві книги, в яких відображено життєвий шлях міністрів фінансів України та проаналізовано їхній внесок у становлення й розвиток фінансової системи незалежної Української держави⁹.

Останнім часом вийшли друком фундаментальні праці провідних українських науковців, видані Академією фінансового управління, в яких професор

⁴ П'ятаченко Г.О. Удосконалення механізму наповнення дохідної частини бюджету // *Фінанси України*. — 2001. — № 5. — С. 75—77.

⁵ П'ятаченко Г.О. Перша річниця гривні в судах економіки України // *Фінанси України*. — 1997. — № 9. — С. 19—22; П'ятаченко Г.О. Бюджетна політика держави на етапі підготовки грошової реформи // *Грошові реформи в зарубіжних країнах: досвід та уроки для України: Тези міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 23—24 трав. 1996 р. — К., 1996. — С. 25—28; П'ятаченко Г.О. Бюджетний дефіцит у фінансовій політиці держави // *Фінансово-бюджетна стратегія в сучасних соціально-економічних умовах: Тези наук.-практ. конф.*, м. Київ, 26 лют. 2009 р. / *Редкол.: І.Я. Чугунов (голова) та ін.* — К.: НДФІ, 2009. — 207 с.; П'ятаченко Г.О. Проблеми та шляхи становлення фінансів підприємницьких структур України // *Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України: Тези наук.-практ. конф.*, м. Київ, 26—27 черв. 1997 р. — К., 1998. — С. 16—19; П'ятаченко Г.О. Проблеми бюджетного дефіциту у фінансовій політиці держави // *Бюджетна реформа в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання: Тези міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 25—26 трав. 2001 р. — К., 2001. — С. 186—194.

⁶ П'ятаченко Г.О. Проблеми взаємодії Міністерства фінансів, Національного банку та Кабінету Міністрів України (теоретичні проблеми регулювання економіки) // *Адміністративна реформа в Україні. Проблеми підвищення ролі Міністерства фінансів України, Національного банку України як інститутів регулювання економіки: Тези наук.-практ. конф.*, м. Київ, 17—18 черв. 1998 р. — К., 1998. — С. 32—38.

⁷ Полозенко Д.В., П'ятаченко Г.О., Пасічний М.Д. Бюджетний дефіцит України в державному бюджеті Росії в середині XIX — на початку XX століття // *Фінанси України*. — 2010. — № 11. — С. 111—120; П'ятаченко Г.О., Кухарець Л.В. *Фінанси України, їх становлення і розвиток (1917—2003)* // *Наукові праці НДФІ*. — 2004. — Вип. 1—2 (24—25). — С. 150—154.

⁸ П'ятаченко Г.О., Кухарець Л.В. *Становлення та розвиток фінансів України. 1917—2003*. — К.: НДФІ, 2005. — 784 с.

⁹ П'ятаченко Г.О., Кравченко В.І., Кухарець Л.В. *Міністри фінансів України (1917—1998). Короткі біографії*. — К.: НДФІ, 1998. — 164 с.; Чугунов І.Я., П'ятаченко Г.О., Кухарець Л.В. *Життєвий шлях Міністрів фінансів України та їх внесок у розвиток державної фінансової системи, 1917—2006*. — К.: НДФІ, 2006. — 368 с.

22 березня 2012 р. Привітання Г.О. П'ятаченка з 80-річчям.

Зліва направо: П.К. Германчук — экс-міністр фінансів України, Т.І. Єфименко — президент Академії фінансового управління Міністерства фінансів України, О.С. Власюк — перший віце-президент Академії фінансового управління, І.О. Мітюков — экс-міністр фінансів України, В.В. Роговий — экс-міністр економіки України, С.А. Буковинський — экс-заступник міністра фінансів України, Г.О. П'ятаченко, Р.В. Шпек — экс-міністр економіки України

Г.О. П'ятаченко є членом редакційної ради й редакційної колегії. Слід зазначити, що вчений й далі бере активну участь у проектах Науково-дослідного фінансового інституту, до того ж є наставником молодих науковців як керівник їхніх дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Крізь призму таких непересічних особистостей як Г.О. П'ятаченко можна глибше усвідомити процеси, пов'язані з розбудовою нашої держави та її державних фінансів. Наукові надбання першого міністра фінансів незалежної України, нині почесного директора Науково-дослідного фінансового інституту ДННУ “Академія фінансового управління” Міністерства фінансів України Г.О. П'ятаченка є тому яскравим прикладом, а його діяльність варта наслідування сучасними науковцями-фінансистами. Адже він зробив вагомий внесок у національне фінансознавство, що допомагає зрозуміти роль і місце України у світовому фінансовому просторі.

*Редакційна колегія
журналу “Фінанси України”**

* Висловлюємо вдячність провідному науковому співробітнику ДННУ “Академія фінансового управління” С.М. Голубці за підготовку матеріалів до статті.